

15
ЧИСЛО 6.
ВИДАВНИЦТВО ПРОСВІТНОЇ КОМІСІЇ
РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

ВИБІР З ТВОРІВ
ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЗМІСТ:

У Вероні. — Під Кастенодо-
лею. — Рекрут. — Шельвах.
— Дезертир. — Добуш. —
Сестра. — Пречиста Діво
радуй ся Маріє! — Побра-
тим. — Серце не навчити. —
Сафат Зїнич. — Опришок.

Ціна 10 центів

З ДРУКАРНІ "НАРОДНОЇ ВОЛІ",
524-530 Olive Street, Scranton, Pa.
1916.

ВИБІР З ТВОРІВ
ОСИПА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY,
AT URBANA-CHAMPAIGN

СКРЕНТОН, ПА.
ВИДАВНИЦТВО ПРОСВІТНОЇ КОМІСІЇ
РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА
1916.

Осин Юрій Федькович

891.79
F31
K1916

У ВЕРОНІ*)

(Співанка)

У Вероні гей на брамі кам'яній,
Там стояли три жовняри молодії;
Як стояли, так стояли, говорили:
Бодай би ся ясні мури розвалили!
Не так мури кам'яні, як ті брами, —
Заплакала стара ненька сльозоньками.

Не плач мати, не плач моя, не жури ся,
Маю-ж бо я що убрати, подиви ся:
Маю кабат, маю зброю, в чім ходити,
Тече кровця річеньками, є що пити.
Не так пити пропивати, як гуляти, —
Чисте поле романове, моя мати.

Ходить жовняр молоденький на патрули,
Аж там летя, підлітають три соколи.
Ой соколи, ой бистрії, де бували?
В чистім поли романовім попасали;
Попасали білі руки, чорні очі,
А все того буковинські парубочі.

*) Верона і Кастенодоль, міста в північній Італії. В пер-
шій стояло австрійське військо постоем в війні 1859 р., під
другим било ся з Гарібальдим 15 червня.

ПІД КАСТЕНОДОЛЕЮ

Подивиж ти ся мати,
На жовнярські кабати:
 Вся кабатина
 Кров і калина, —
Ти мня годна пізнати?
Ой пізнаю, пізнаю:
Но одного тя маю —
 Одного сина,
 Молод як калина, —
Ой там калина в гаю!
Ой та, ненько, калина
Не для мене зацвила, —
 Ой цвила, цвила
 Висока могила,
Твому сину дружина.
Ой дружина то, ненько!
Завтра рано, раненько
 В шовкові трави
 Зелені мурави,
Поклоню ся низенько.
Поклоню ся до свого
Гетьмана молодого:
 Гей пане, пане,
 Вінчай же ти мене
Козака молодого!
Буду, буду вінчати
Там, де звоня гармати:
 Ой буду сину —
 Гину, пане, гину!!
Вже не плач, моя мати.

РЕКРУТ

Стояв же він на шельваху
 В цісарськiм дворi,
 Вмивав ся він, втирав ся він
 Як гусь по водi;
 Умив ся він та сльозами,
 Нiхто го не чув,
 Стулив ся він на багнетi,
 На хвильку заснув.

Ой спить же він на багнетi
 В цісарськiм дворi,
 Тай снить ся му, що ходить десь
 По синiй горi,
 Тай кучерi зачiсує,
 Тай кучерi вє...
 Чом ненька ми не пише,
 Чи вна ще живе?...

Ой рада бим мiй синоньку
 Листок написати,
 Насипали могилоньку,
 Не можу я встати;
 Не можу я, соколоньку,
 Глибоко на днi,
 Насипали на рученьки
 Сирої землi.

І був би він в царськiм дворi
 Богато ще снив,
 Гукнув бо звiн на Стефанi,
 А він ся збудив;

Утер собі і личенько,
 Утер си і гвер...
 Кров точить ся по мундурі,
 А жовняр умер.

ШЕЛЬВАХ

Ой та нікому так, нікому,
 Так як жовнярю молодому
 У кабатинці, у реміню
 Ходить шельвах по каміню,
 Ой та по зимнім, зимнесенькім
 У кабатиню тонесенькім.

Ой ходить шельвах по морозі,
 А камінь тріснув на підлозі;
 Ой камінь тріснув, жовняр свиснув,
 До себе ціпко гвер притиснув,
 Тай білі руки ломле, гріє,
 Що аж му серце в грудех мліє...
 Ой серце моє крем'яное,
 Чому не тріснеш й ти на двоє?

Укрив ся місяць зороньками,
 Заплакав жовняр сльозоньками;
 Заплакав жовняр сині очі,
 А під ногами сніг скрегоче.
 А жовняр ноги підймає,
 До місяченька промовляє:
 "Ти місяченьку, перекрою,
 Не дай ти, Боже, долю мою!"

ДЕЗЕРТИР

Ой сїв же він при столику,
При світлі думав,
Писанечко дрібнесеньке,
А він го читав.

Писанечко дрібнесеньке,
Листочок як сніг;
Склонив же він головоньку
К столови на ріг.

“Ой ненечка старенькая
Ми пише в-одно
Що там зима тяженькая,
А їй студено;

“Нема, нема єї кому
Врубати дрівець,
Бо їй синок, оден в дому—
Цісарський стрілець”.

І схопив ся як поломінь,
Полетів як птах,
А вітер з ним не йде в догінь,
Бо годі му так;

Бо він летить до матоньки
Старої домів,
Дрівець єї врубатоньки,
Би хатку нагрів.

ДОБУШ

Гей ци чули, люди добрі,
 перед ким то звіри стинуть,
 А за ким то молодичі,
 а за ким дівчата гинуть?
 То наш Добуш, наша слава,
 то капітан на Підгір'ї,
 Красний, краєний як царевич,
 двадцять років і чотири.

Хлопців тисяч єму служить,—
 поклони ся пред ним, крале!
 На той топір його ясний
 клали Німці много стали,
 А на тії порошниці
 били Угри злота много,
 А той ремінь більше вартий,
 як у двоє царства твого.

Ясна нічка в Чорногорі,
 місяць світить, місяць мріє,
 А капітан ходить сумно,
 чось му серце в грудех мліє:
 Ні топірчик вже не пестить,
 ні кресак не обзирає,
 Ходить, ходить по долині,
 клонить голов тай думає.

“Гей капітан, ти наш пане,
 не яло ти сумувати!
 Я співак є на Підгірю,
 не розкажеш заспівати?”

Я умію пісней много,
 ай потрафлю затужити;
 Капітане, чи не кажеш?
 Може хлопців побудити?”

Онде хлопців тисяч двісті
 полягали по убочи...
 Гей які-ж бо буйні, жваві,
 а які в них бистрі очі!
 Бо води ще в'ни не пили,
 хиба кров та буйні вина;
 Хліб їх білий не годує,
 лиш жуброва солонина.

А капітан став над ними,
 рве пістоля, зводить скали;
 Грим!! а збуїв тисяч двісті
 на ногах вже поставали:
 “Що розкажеш, пан капітан?
 Ци палити, ци рубати,
 Ци якому королеви
 кажеш голов з вязів зняти?”

“Вража голов не пропаде,
 заки руська не застила,
 Але красна, красна Дзвінка
 на вечірки запросила.
 Ви підете враз зі мною.”—
 “Як розкажеш, і до грани!
 Ти капітан в Чорногорі,
 а ми твої, капітане”.

Ясна нічка в Чорногорі,
 світить місяць з зіздочками;

З легінями тисяч двісті
 квапить Добуш облазами.*)
 А сова десь затужила,
 що аж серце в грудех мліє,—
 В Чорногорі нічка ясна,
 місяць світить, місяць мріє.
 “Капітане, заверни ся!
 Птаха нужду нам ворожить”.
 “Хто то каже?” — крикнув Добуш,—
 “Головою най наложить!”
 Тай ухопив за пістоля.
 “Озде стою, пане брате,
 Ще раз кажу: заверни ся!
 Озде груди, — мож стріляти”.
 Так казав Іванчик любчик.
 Ви не чули о Івані?
 Ей, легінь то був хороший,
 перший він по капітані;
 А капітан его любить,
 ліпше май ніж топір з стали.
 Як поглянув на Івана,
 аж му руки білі ввяли.
 “Тобі сором, славний Добуш?
 Маєш в землю що дивити:
 Задля Дзвінки хабалиці
 свого брата хочеш вбити?
 Як, ти думаєш, добра душе,
 Шо та сука тебе любить?
 Базаринки твої любить!
 Заверни ся, бо тя згубить”.

*) Корчі на зарінку.

“Аби-сь дав ми тільки злота,
 що наповню сю долину,
 Аби-сь дав ми в двоє більше,
 то я Дзвінку не покину.
 А не хочеш ти зо мною
 йти до Дзвінки, — в твоїй воли;
 Заверни ся з легінями,
 але Добуш — ні, ніколи!”

“Я тебе бнх мав лишити?
 Я, твій брат, тебе самого?
 Того люде не діждали,
 тай не діждуть люде того. —
 Гай, на перед, гайдамахи!
 Де капітан, там і люде.
 Дай ми руку, пане брате,
 чей гніву вже в нас не буде”.

* * *

“Добрий вечер, красна Дзвінко,
 отвори, пусти до хати!
 Сімсот хлопців є зо мною,
 а вже час би вечеряти.
 Ми принесли срібла, злота,
 ми принесли меду много,
 Будем їсти, будем пити,
 отвори нам лиш небого”.

“Ци то ви там, славний Добуш?
 (Ти ся хочеш напивати!
 Я ти пива наварила,
 буде світ ся дивувати) —

Ей даруйте, любку любий,
що не можу вас пустити,
Стефана ся от надію,
як узнав би, міг би бити”.

“Шо ти з твоїм чоловіком! —
Стефанови я не ражу
Тебе й пальцем докинути.
Отвори ми, я ти кажу”.
“Я бо кажу, славний Добуш,
що сьогодні не отворю”.
“А я піду на підсіне,
тай з дверми ся сам поборю”.

“В мене двері тисовії,
не злодіям до розлому!”
“Шо ти кажеш, гей гадюко?!”
кликнув Добуш гірше грому,
Тай ухопив за одвірки:
як солома все ся крушить,
Двері гримли серед хати, —
аж набій тут в уха глушить.

Ей набою-ж ти зрадливий,
ей набою голосненький!
З капітана кров ся лїє,
впав капітан молоденький.
Впав, конає на мураві
кров кипяча трави росить,
А капітан кличе хлопців,
тай конає, тай їх просить:

“Як я, братя, вже загину,
то зложіть мня на топори,

Занесіть мня, де найкрасше,
занесіть мня в сині гори,
Там де люде не заходя,
там де пташки не співають,
Там мене ви поховайте,
най Ляхи мій гріб не знають.

“А мій топір золочений
в Дністер-Дунай затопіте,
Нехай знають руські люде.
нехай знають руські діти:
Що хто жінці в світі вірить,
мусить марне загибати,
Як ваш Добуш, ваш капітан...
Йой! прости мня — Божа Мати!”

В Чорногорі сонце сходить,
Чорногора в світлі тоне,
А в скалі там десь глибоко,
там сова десь плаче, стоне.
Але Добуш їй не чує;
бо в могилі вже не чути
Ані пісню Добушову,
ні флоряри слезні нути.

СЕСТРА

Ні зазуля в лузі затужила,
 Ні пташка в тузі голосила,
 То сестричка лист писала,
 На сторону посилала,
 Тай до брата слезно промовляла:

Брате милий, брате соколоньку,
 Ти покинув сестру сиротоньку,
 А я ходжу, накликаю,
 Як зазулька в темнім гаю:
 Верни, верни з далекого краю!

Сестро моя, сестро моя руто,
 Як я можу до тебе вернути?
 Через ліси темнесенькі,
 Через ріки бистресенькі,
 Через степи рівні, рівнесенькі?

Гаєм-маєм, лебедем Дунаєм,
 А степами бистрим горностаєм,
 А на моє подвіренько
 Пади бистрим соколеньком,
 А голубом на моє серденько.

Ой летів я сім день тай годину,
 Прилетів я до сестри в гостину,
 Прилетів я тай гукаю,
 А сестрички не видаю, —
 Ах відай я сестри вже не маю.

Сестрож моя, лелієнько біла,
 Уповіж ми, де ти ся поділа?
 В гаю, брате, в гаю, в гаю,
 Під могилов пробуваю,
 Все о тобі розмовоньку маю.

ПРЕЧИСТА ДІВО РАДУЙ СЯ МАРІЄ!

У синє море сонце яснє тоне,
 І своє світло нїби кров червоне
 По всій країні доокола сіє, —
 А там зазульку в гаю десь чувати,
 А там звіночок став селом ковати,
 Там в борі вітер листьом шелевіє:
 Пречиста Діво радуй ся Маріє...

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
 Он молод жовняр ляг си на мураві,
 Личко студене, шати му кроваві,
 Розстрілен нині, бо — самий не вміє...
 Камратя яму темну му вкопали,
 І на спочинок бідного в ню склали;
 Уже не скаже, як звінок запіє:
 Пречиста Діво радуй ся Маріє...

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
 Під плотом сіла одовиця мати,
 До себе тулить бідне сиротяти,
 І плаче ревне, серденко їй мліє, —

Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов, більше не підносить,
Зірницї плачуть, а звінок німіє...
Пречиста Діво радуй ся Маріє.

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
Там онде блудить сплакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо не їло, душечка му мліє, —
І хоче в хату бідня навернути,
Господар псами тровить єго, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки ліє...
Пречиста Діво радуй ся Маріє.

Пречиста Діво радуй ся Маріє,
Бо я не можу... Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на світі, ах тутки ся діє!
Да як до гробу зложуть моє тіло,
Де темно, тісно, студено, зотліло,
Де нич не плаче, де усе німіє, —
Пречиста Діво радуй ся Маріє!

ПОБРАТИМ

Я був оден у свого батька, а батько багатир був! Бувало і по вісім наймитів тримають, бо було до чого. А мині і сокири не дадуть в руки взяти, не то що. “Що тобі, кажуть, роботов клопотатись, коли є кому і без тебе? —”

“Якже мині без роботи жити”, кажу я, “коли мині нудно!”

“Чому би не нудно!” стануть ненечка, бувало, гніватись, “ану тільки кріс да в ліс! то-ж би то я заячика печеного попоїла!!...” А вони умисно отсе кажуть, щоб мене від роботи відгулити. Ніщо тогди вже й робити: беру кріс та йду.

А в неділю, чи там у празник, то сестри мене, бувало, аж проклинають, бо ненька від самого досвіта нічо не діють, лиш їм дорікають: “А сорочка Іванова яка?—а ширинька (хустина) яка?—а він про вас і чорний ходить і незмитий, а він сьак, а він так, хоть вас три в хаті!” Таке сердешним сестрам було пієть ся через мене. Да коби хоть було за що; а то на мині і сорочка як папір, і ширинька як мак, і голова вимита да вичесана, що вже ліпше хіба в якого принца, а неньці ще недогода. Оттак то я дома проживав. А батечко, аби лиш неділя: “ану, сину, ану на базар, ану нагулятись, доки молодий!” тай мині карбованців зо два в черес! Оттак то я пробував у свого батечка. Да не довго набув ся, прийшла вербицрка, а гусарський майор тільки цьмокнув, як мене побачив. — Кучерики мої золоті да кохані, пішли ви по під ноги!...

У нашому селі не було кращого парубка, як той Сідор Чобанюків; бувало аж сіяє, де стане; а що вже до стрільцтва вдався, то і не сказати. Бувало, не мине таке літо, щоб він тих два або і три ведмеді не вбив, за іншу дич і не згадувати. А увійти до него в світлицю, то нічо не видно, як лиш ті роги оленеві да зброю стрілецьку, по росішках навішану. Були там і такі роги, що в 24 росіх, коли не більше. А що вже зброя! а що коник на стайни, сивий як голуб! а що вже сідельце турецьке да поводи шовкові сріблом цвітковані!...

Зо Сідором жили ми собі ліпше, як два рідні брати, да як нам і не жити було, коли оба жваві, оба хороші, багацькі сини, сказано єдинчуки, а ще до того оба стрільці! — Ні пообідаємо оден без одного, ні повечеряємо. Чи він, бувало, до мене прибіжить, чи я до него: говоримо, сміємось, радимось, полюємо, або посіidlaємо собі коники та гайда в заліжку! А як і то ні, а ми полягаємо собі в чердаці, позакурюємо люльки, та станемо собі наші стрілецькі придабашки уповідати, або так що...

“А ти чув”, кажу, “що Савюкову Катерину завили”? —

Він зареготавсь, аж му люлька з зубів вишала. “Еге”, каже, “ні першя, ні послідня!”

“Хло, чи лиш не твоя причина?” —

Він регочеть ся.

“Не гоже так, братіку”, став я йому дорікати.

“Чиму не жениш ся?”

“Ще”, каже, “по против себе не вишукав”.

“Абож Савюкова Катерина не против тебе?”

“Видиш, що ні!”

“А чимуж, братчику?”

“Бо тому, що ні!”

“Хиба принцизни ждеш?”

“Я принцизни не жду, а такої жду, щоб ся не дала парубкови на підмову. — Тепер знаєш, якої?”

“І не знайшов?” кажу.

“Видиш, що ні!” гримнув, тай став ся ще гірше сміяти, а далі: “Да ти пусту отце бесіду звів, Іване; говорім що гарніщого. Уповім ти, як я вчора з ведмедем боров ся”.

“Що ти кажеш!...”

Оттак ми, бувало, з Сідором.

Нас відобрано одної днини двадцять, де-кого до Єгрів, де-кого до Парми, а мене до Гусарів. А скоро нам присягу прочитали, звелів нас оден офіцир під арешт дати. “А знайте”, каже, “щоб вам на завтра страву поприносили, бо рушите кождий до свого полку”. Я вже так прошу ся: “пане офіцир”, кажу, “сизий мій, пустіть мене домів хоть попрощатись. Я завтра на коли скажете, на тогди ставлю ся! Пустіть, мене, пустіть! — —”

Офіцир засміяв ся. “Війте”, каже до мого батька, (а вони були тогди війтом) “що отсе за парубок? можна 'го до завтра пустити?”

“Се мій син”, кажуть батько, а сльози їм лиш кить-кіть по білі бороді, — “коли ласка, пане, то можете 'го пустити, я ручу за него. — ”

От і пустили.

Дома сум. — Ненечка лежать на постели півмертві, сестра одна і друга стоять по кутах та плачуть собі тихесенько, а старша сестра голосить у коморі да лагодить мині шмаття на завтра. Я сів кінці стола, да плачу і собі. — Чи побачу я вже гори свої

красні, чи почую я ще мого батечка ласкавого голосу, мою ненежку, сестрички, дружечки?...

Оттак я думаю да плачу-плачу, аж Сідор, побратим мій дорогий, на двері. Як прийшов з полювання, в кресі да в порошницях, так і прилетів до мене, сизий мій.

“А що, брате Йване, злагодили тебе?” поспитав, а сам палахнув, наче та поломінь, — “злагодили тебе!”

“Злагодили”, кажу.

Він сів коло мене тай заплакав, страшне заплакав. Да не довго плакав: пів мінуточки, або й тільки ні; повторався тай ухопив мене за шию:

“Братіку”, каже, “нічо на мене не здаєш? — мене забуваєш?” —

“Братчику”, кажу, “побратиме: батечко мій старий, — з сестрий моїх буде хто небудь збиткуватись!...”

“Бодай я такого слова від тебе був не почув!” сказав він гірко.

“Не гнівайся, братчику: я знаю, що ти мої сестри не лишиш в поругу. — А мого вороного возьми, братчику таки до себе. Ніхто го так не пожалує, як мій рідний товариш”.

“Твому вороному не буде в мене кривди”, каже Сідор.

“Ще ти прони, братчику: доглядь мої зброї! Батько слабі, а наймити — звичайно”.

“Лиш ти тим не журися, брате! На що мині те й казати, коли я сам знаю”.

Другої днини попрощався, пішов.

Служу в війську рік, служу другий, добре мині. Нарешті зробили й капралем, а я в одно Бога прошу,

коби то лиш домів! Аж тут приходить мині лист з дому: “Приходи, сину, домів”, пишуть батько, “як найборше, у нас велика тривога. — Ось тобі 200 левів на дорогу. —”

Я зараз побіг до нашого пана рітмайстра. “Пане, кажу, татку, змилюйте ся!” тай показую йому лист. А він так:

“Не журіть ся”, каже, “капраль Дзвінка, я зараз сам піду до пана майора за вас просити”.

Ще того самого вечера сів на пошту та й поїхав!

До села прийшов я, вже вечеріло. Входжу в хату — нема нікого, лиш хтось дише на печі. Приходжу блище — се мій батечко старенький. — “Чи то ви там, дядечку? — здорові, дужі? — ”

“О — спасибіг ти, синку, що прийшов.—Сідай, душко!—”

“А неня де?” питаю.

“Аби ти здоров, душко, а ненечка твоя вже — покойна..... Засвіти, любчику; свічка оттам десь за образом”.

Засвітив — дивюсь — батечка мого вже й не пізнав, такі то вони стали.

“Чого ви самі в хаті, батечку? де сестри?—”

“Зараз поприходя, сину; Марія пішла в млин, а Аксеня коло худоби пораять ся.”

“А Мітрана?—”

Батечко тільки заридали. — “Мітрани, синку, вже не має. — Подякуй своєму товаришеви... Гарного собі побратима вибрав, о гарного!...”

Я затетерів. “Що тут стало ся, кажіть, бійте ся Бога!—”

“Сторія коротка, сину: Звів бідну дівчину, на-

сміявсь — — пішла до Черемошу глибокого, та вже не вернулась. — До тижня і стару поховали. — ”

Ще батько і не розповістили гаразд, а я вже був у Сідора. Гострий ніж, пара пістолят за чересом. — Вбігаю, а він стоїть коло стола, та кріс набиває.

“Здоров, брате!!! — де моя сестра, де моя неня?!! —”

Він став як укопаний, ні пари з уст.

“Борони ся, товаришу, бо гинеш!!” крикнув я тогди, а сам пустив ся на него з ножом. Да він швидкий був: імив мене обома руками за мою руку, що тільки сили мав.

“Стій”, каже, “побратиме: ще слово-два позоволь мині сказати! —”

“Говори”, кажу, “да не бари ся, — я не маю коли!”

“Добре”, каже, “я зараз готовий”. — Ти жовняр: — наробиш головництво — марне загинеш, а за кого? — за одного фальшивого товариша, що з твоєї руки і кульки тої не варта”. —

“Ні, брате Іване: Я лиш раз тебе зрадив, а другий раз того не буде!” Що оком кліпнути — вирвав мині пістоля з-за череса — кулька забреніла — а він тільки повалив ся мині в ноги. — Добрий стрілець був: в саме серце трафив: — Як би в війську, то би капітан за такий цент і лева срібного не пожалували.

Гуцульська славо,
Яка-ж ти крівава!...

СЕРЦЕ НЕ НАВЧИТИ

(Повісточка.)

Жили в нас в горах два парубки товариші, а що вже буйні та хороші собі були, то й на папері не спишеш, такі вже хороші були сі два легіні. А до того ще як уберуться бувало у кармазин та в жировані порошниці, та стануть собі гостинцем гуляти, то дівчата як-раз усі у вікнах. “Що ти, дівко, там забула?” кричить мати на весь рот, а донечку мов приковав до вікна. “Ненечко, ох ненечко люба, най хоть надивлюся!”

А легіні наші мов не видять, що дівчата вянуть. Понасувають кресаки на мальовані свої брови, кинуть голови д’горі, мов лицарі які, возьмуться позашию, та сміються нищечком з бідних дівчат. А кресаки були в тих двох парубків такі, що кождий вартував ретельно коло яких 500 срібних, коли не більше: такого золота, пав та червінчиків було на їх! Як, бувало, зістрінешся з ними, то аж за очі вхопишся, так засіяють!

Вечер дав Бог тихий та милий, сказано, клечальної неділі. Гульки на базарі сьогодні не було, славне парубоцтво проходило гостинцями та сутками, а дівчата позбігались у громадки, та яли вишниками співати, щоби знаєте, легіням жалю завдати, а вже нікому так, як сим двом, що як ходять, так ходять по при їх ворота, і боком на них не глянуть. А місяць так і сияє по-над горами, по-над красними та високими нашими горами!

“Чого ти так засумував, Василю?” став один

легінь другого питати; “чи не болять тебе знов голова?”

“Або мене коли голова боліла?” каже другий.

“А учора, йдучи з Ріжі, не боліла тебе голова?”

Василь почервонів трохи, а за хвильку й каже:

“А як тобі у Ріжі Гинцаришина Олена сподобалась? Правда, що козир-дівка?”

“Дівчина на цілу Буковину”, каже Іван; “га-гарю за тиждень старости слати”.

Василя мов на паль хто посадив би. “І я га-гарю”, каже, “старости посилати”.

“Як собі, братчику, любиш”, умкнув Іван та й тисне плечима.

Василь ще дужче осердився: “Таже”, каже, “або чей з нею не оженимося?!”

—“Оба, правда — ні, але я, то знаю, що ожениюся з нею”.

“А чому ти, чому не я?”

“Тому не ти”, каже Іван, не тративши анї раз доброї волї; “бо я старший, і дівка моя має бути!”

“Коли-ж бо вона мене любить”, каже Василь, а сам аж кипить.

“А я її люблю”, каже Іван, мов кам'яний.

“Або най так буде” каже Василь, “як дівка пристане”.

“І так ні”, став Іван з проволока говорити: “Олена буде моя!”

“Хіба мене не буде!” кремснув Василь.

“На таке я зараз пристаю”, відвернув Іван спинкою; “ходім, та поміряємося. Хто виграє, того й дівка буде”.

“Ходім!” крикнув Василь.

“А чим, ножами чи пістолетами?” питає Іван.

“Чим хоч!” верещить Василь, а “Олена буде моя!”

“Та вже побачимо”, рече Іван, “як нам лицарське щастє послужить. Гайда!”

У нашому чагорі є красна, велика поляна, покрита шовковою травою та усїлякими цвітами: тут наші парубки поставали.

“Стріляй!” каже Іван.

Василь стрілив. Лиш фоя посишала ся з ялиці, а Іванови нічого не стало ся.

Іван засміяв ся, звів скалки, пістоля загреміло, а з Василевого плеча почуріла кров по тоненькій сорочці рантуховій, що сестричка усїма шовками та загірськими лїлїточками повишивала.

Іван заток пістоля за ремінь, а сам пішов до Василя, — слеза йому в очах закрутила ся. — “Ви диш, брате”, каже, “треба нам сього було?”

“Завяжи мині руку”, каже Василь сперши ся на дерево, — бо зачинаю ослабати”. А кров, бачите, так грає косицями!

Іван здоймив собі боржій шовкову хустку з шії, приклав лїсової губки до рани, та й завязав. “Ходім”, каже, “тепер до дому, я тебе підведу”.

Пішли мовчки. Але не далеко хати каже Василь: “Олена тепер твоя!”

“А вже-ж”, каже Іван, “по лицарському праву моя”.

“Я без неї не можу жити, брате Іване!” А се так жалісливо промовив, що аж трохи не плакав. Іван стис плечима.

“Попрощаймо ся, брате”, став Василь далі казати а сльози йому, як град горячі, по тварі покотили ся, “попрощаймо ся, братчику! Двадцять років ді-

лили ся ми лихом і добром, двадцять років беріг ти мене, як свою душу. Дякують тобі, братчику. Прощай мене!”

Обняли ся, поцілювали ся, сплакнули, та й розійшли ся. За Василя ніхто більше не чув, пропав, як під землю впав. Одні казали, що втопив ся, другі казали, що пішов у опришки, ба де-які казали навіть, що пристав до угорського війська. Будемо видіти, а тим часом ходім до старої Гинцарихи.

Федора Гинцариха була собі багачка на все село, але не сиділа вона в селі, тільки у потоці, у Ріжі. Мала вона там побиті хати, та й мешкала собі мов яка вельможна. А дочка в неї, дочка!—чорнобрива, кароока, а на личку, мов полонинська рожа молоденька. Стара бувало дує на неї, як на дорогий камінь; де коралі красні, де уставки мудрі, де кштар уписаний, де пояс славний: Олена все дістала. Стара убере її, бувало, як ляльку, та й посадить під образи коло віконця: “Тут тобі, донечко”, каже, “сидіти, а не коло печи вештати ся. Личенько згорить”.

Але полювали раз над Ріжею два легіні: Іван і Василь, “Е що!” каже Василь до Івана; “годі! ходім домів; щось мені сьогодні не йде під кріс”.

“Ходім!” каже Іван, та й пішли. Але не учинили ся вони ще в потоці, аж тут здоймив ся вітрець, звіяв хмарку до хмарки, тай ні з сього ні з того став дощик росити. А наші стрільці навіть без сердаків.

“Що робити мемо?” питає Василь.

“Хиба повернім до Гинцарихи та пересидимо, заки дощик перейде”, каже Іван.

Повернули. Стара приймила їх любенько, бо з роду щира була, а часом, то любила й забавити ся. Наші легіні не були від того.

Але тут инше стало ся. Олена, скоро побачила Василя, то аж увяла, як та квіточка на сонці, а Іван уздрівши Олену, аж упрівав. От таке то тутки подіяло ся, та й то за одну мінуточку.

Дощик попійшов трошки та й став. Небо знов чисте стало, як зеркало, гори дишуть усіма запахами, — красно, любо, мило.

Парубки попрощали ся, пішли, а удова їх випроводила аж за ворота. “А що”, питає жартиком, — “котрий з вас шле старости?”

Легіні усміхнули ся, подякували старій, та й пішли мовчки Ріжею. Сказали собі добра ніч та й розійшли ся.

Се діяло ся в суботу. В неділю стріляли ся наші парубки, а в понеділок, знаєте, був у Гинцарихи молодший брат Василь, та й дав Олені знати, щоби вона на його надії не мала. “Ми”, каже “з Іваном мірялись”: я програв, а ти будеш Іванова. Але не забувай про того Василя, — ти його ще колись побачиш, а сим часом бувай здорова!”

Післанець лишень сказав своє та й пішов, а Олена в плач, у голос: “Ох, Васильку мій! ох, Василечку мій! ох, Василеченьку мій!”

“Годі, годі любко моя!” каже стара, а сама так і журить ся! “Годі, донечко моя, бо головка болітиме, та ще на личку мині змарнієш, — годі щебетюшечко моя!”

“Нащо мині краси, на-що мині личка мого румяного, коли Василечка нема? Ох, вайльо, вайльо!”

“Бідо ма бо з тобою, дівко!” стала стара нарешті сердити ся: — “або Іван може не кращий від Василя, або може не однакі багатирі?”

“Та що мині з того усього, коли не любий!”

От так сумувала Олена цілий тиждень, навіть і до церкви в неділю не йшла, але вимкнула в городі стебельце васильку, сіла собі під калину та й в одно плакала та тулила-пригортала зілля до свого горячого серденька.

Під полудне летить служниця, що за ворітьми стояла, що духу в хату: “Газдине”, каже, “до нас старости йдуть!”

Стара шурхнула з постелі в кліть, щоби хоть перебрати ся, бо з жури за дочкою навіть не перебрала ся сьогодні, — а сама вже така рада, Господи! “Що-ж?” гадає собі: “віддам мою одиначку за хорошого парубка, то й минеть ся її туга”.

Пішла в хату. Старости привитали ся, поцілували її в руку. “А раді гостям, пані маточко?”

“Добрим людям хто-ж не рад би?” каже стара. — “А яка щаслива година вас принесла?” а сама сіла собі в образи.

“Приніс нас, пані маточко, сивий кінь до вашої на поклін

Від князя молодого
До двора золотого.”

А самі уклонились тричі. Стара зараз пристала, доньки навіть не питаючи. Хотіла — не хотіла бідна Олена, подавала у вечер рушники, а в зимі відограло ся й весілля.

Привіз Іван свою молоду жінку до себе, а сидів він далеко у верху. Що вже його старі не тішили ся, Господи! коли-б були могли, то би були свою молоду невістку в образи посадили, та як до святої молили ся: так її любили, — але що-ж? Олена як сумує, так сумує. Бувало, лиш вийде в садочок, вимче стебельце васильку, та й пестить коло серденька, тільки

їй і радости було. Або сяде, бувало, під запашною кріслатою ялищею, та як зачне співати! Аж пташка в лісі втихне, слухаючи її, такий тото голосочок мала. Співає і плаче, а сама, сердешна, бліда, бліда!

Іван був і досі неvwічливий, а тепер ще гірший став, мов крига леду студеного; ні доброго слова з його не почути, ні ради, ні поради. От хіба тільки в його розривки було, що стане, бувало, під явором на обочі, та придивляється світу божому. От тогді ніби трохи повеселішає, ти-б сказав, той чистий полонинський вітер тугу його розвіяв, або перед сонечком ясним, що у синіх високостях сияло, горе його розтопилось.

А в хаті сяде собі кінці стола, зіпреться на руку, засумує, потемніє, а далі як устане, як ударить ся по полах руками, як здихне тяженько, та й вийде, мов п'яний на двір. А стара ненька плаче: "Синку, Іванчику мій золотий, чому ти такий нещасливий? Знала я тобі стан козацький дати, та не знала я тобі доленьки впрохати!" Такої стара, бувало, заводить, а невісточка її прехороша сидить собі в городчику, та стебельце васильчику до серденька горне.

Дав Господь і Николая святого діждати ся. У нас храм. А красно та любо на божому світі! Пташки щебечуть, що чоловік аж сам себе не чує, зелені ліси ялинові цозацвитають, та припорошили шовкові трави мов золотим маком. Цвіти та цвіти, цвіти та цвіти, та запахи, та радощі, а Путилівка річка брешить по білому каміню, ти-б гадав, що срібло розсипалось та задзвеніло. Мило, весело, — лиш у Івановій хаті сум, мов у домовині. Стара, куди кинеться, плаче: "Синку мій, Іванчику мій! іди", каже,

“хоть до тещі на храм, може межі людьми розважиш ся. Іди, любчику мій!”

“Піду!” каже Іван, а сам аж чорний, так змарнів. “Піду, збирай ся, жінко, підемо обоє!”

Зібрали ся, пішли. Стара випровадила їх аж у плай, вернула ся, плаче. А далі як припаде до образів, як стане поклони бити, як стане рустити! “Господи!” каже, “Господи милосерний! коли нема вже моїй дитині ліпшого талану, то волію я його поховати, легше мині буде!” Кроваві сльози почуріли з темних її очей.

А молоді ідуть собі плаєм, ні чичирк. А пташка так щебече гаєм, аж просить: “Співайте, співайте, люде, з нами! Дивіть ся, як красно дав Господь милосерний — співайте!” А квіточки, що краєм процвітають, собі просять: “Любіть ся, обніміть ся, люде! Обгорніть ся чистою любовю, от як ми!” а самі пригорнуть ся одна до одної, мов справді вони обіймають ся. А бджілка малесенька гуля та гуля собі плаєм, та в одно гуде: “Ану, люде, ану подивіть ся на мене! Адіть, з кожної чічки мід збираю; збирайте-ж і ви: світ сесь солоденький,—збирайте!” А кобилечка, невеличка собі, виспівує та вигукує в зеленій траві: “Ану, люде, ану! годі журити ся, ану лиш погуляточки, погуляточки по світові божому, от як, та от як!” а сама як підскочить собі, як знов заспіває, аж дзвонець-зілле у траві зашумить!

Іван повеселішав трошечки: “Олено, серце!” каже, “коли нема мині від тебе ні словечка любого, то заспівай хоть!”

Вона зараз і завела:

Гей засвіти, місяченьку,
Да й ти, зоре ясна!

А в лузі, в лузі,
У лузі пшениця:
Там дівчина прекрасна!

Ще голосочок прекрасної сеї співанки відбивався гаєм, ти казав би, кожде дерево співало з безталанною молодичкою, аж тут цуп! Василь стоїть перед ними. Увесь у золоті, а сам красний, красний! — ще кращий, як був, лиш що поблід трошки на личку. За ременем пістолета та насажувані ножі.

Молоді стали. Василь протяг руку:

“Як маєш ся, брате Іване?—здоров?”

“Здоров, славити Бога! а ти?”

“Здоров, друже мій”. Та й поцілували ся.

“А се де ти до тепер був? став Іван питати.

“Був я, пане брате, в Угорщині в опришках; старшував на сто хлопців, — гадав, забуду своє кохання. Годі! Тепер вернув до тебе, довідатись, як живеш. Значно по тобі, що нещасливо. А Олену пізнав би хто сьогодні, що то вона? Не коротай, пане брате віку молодого; віддай її мині!”

“Жартуєш, Василю!”

“О — я вже давно забув, що тото жарт! Я на правду кажу: віддай мині Олену!

Іван засміяв ся, а в Василя уже й ніж у руках блиснув.

Іван вихопив і собі ніж, пустили ся один на одного, мов ті тигриси молоді. — Страшно було дивитись, як вони бороли ся, довго не пізнати було, чий верх; аж тут пістоля: грим!! Кров бризнула у три косиці, Василь повалив ся до землі, а Олена, мов нежива, на його. Як оба товариші бороли ся, то вона вихопила своєму чоловікови з-за ремня пістоля,

та хотіла йому в груди, але не трафіла свого чоловіка, але Василя — а Іван усе те видів.

Упав Василь та й лежить. Іван схилився, здохнув його на руки та й заплакав. — “Братіку, братіку мій, як рідний! ми оба нещасливі!” А Василь ані ворухнеться. Добре утратила.

Пообтерався далі Іван, узяв товариша на руки, заніс у чагір, та й накрив зеленим віттям ялиновим. “Вопівночи”, каже, “я прийду та тебе поховую. Ходім жінко!”

Під полудне стали у старої Гинцарихи, тихо, гейби нічого не було; лиш сорочка на Іванові закріпавлена трохи, більш нічого.

* * *

Гостей повнісінька хата, — а хата в Гинцарихи була нова, просторна, музики грають, а наші молодята сидять собі за столом, сказано: у тещі. — Олена біла, біла мов та стіна, а Іван такий веселий, що зща лиш повертається у хаті, та в долоньки плеще, роду його ніхто може такого й не бачив. Стара теща така рада: “Зятеньку, дитино моя люба, голубе мій сизий! а отце чого тобі сорочечка покріпавлена?” А сама хоче мов то обтерати приятними своїми рученьками.

“Лишіть, нене!” каже Іван; “не обтирайте! се кров з ясного молоденького сокола”.

“Убив сокола, та й піря нам не приніс, щоби ми собі кресаки пообтикали”, стали другі парубки казати, що там у храму були.

“Питайте жінки!” промовив Іван грімко, а сам аж підскочив; “питаєте її, чому вам піря не намікала; не я убив сокола, а вона”.

Олена встала, та хоче виходити з-за стола.

“Сиди, анї руш!” крикнув Іван.

Стара в плач. “А отсе”, каже, “я тобі мою донечку на тото дала, щоби ти так з нею обходив ся? Ох, головко моя нещаслива! ох дитино моя безталанна!”

Іван обернув ся до парубків: “Позвольте, братя, най вам одну казку скажу”.

“Просимо, просимо!” обізвали ся усіма.

Іван став розказувати за якихсь двох парубків товаришів, як вони одну дівку оба полюбили, як вони зза неї стріляли ся, як один пішов у опришки — геть геть розповів усю свою долю, ніби то він якої казки каже, а нарешті обернув ся до своєї тещі: “А що ви, нене, казали-б з такою жінкою учинити?” (що ніби на свого чоловіка стріляє).

“Я би такій жінці казала відразу голову врубати, як тій гадині, без суду, без права”.

Топорець лиш блиснув, а Оленина голова покотила ся по столі.

САФАТ ЗІНИЧ

Я вже не раз оттак сижу та гадаю: як то бідний світе, де-якого сердешнього рекрута бють да глузують при тій науці! — а мене, було, і пальцем ніхто не кине, не то що. Алеж бо я і бравсь швидко тої муштри! було капраль мині ні покаже, а я вже так і вдав. А пан майор наш і розсудили: “Тобі”, кажуть, “не при вербецирці маятись; скоро по обрихтунку, підеш до полку”.

От і пішов.

Наш полк стояв тоді аж у Банаті, далеко. Трохи не два місяці машерювали, доки зайшли.

Мене дано до гранатирів до першої компанії, до третього цугу, що по кватирьох собі стояв. — А добрі кватирі мали! все в Сербів; багачі, знаєте. — Туда, ситні краї, не такі, як у нас, чи що.

А мині звелів капраль йти на квартиру з одним старшим жовніром, Сафат Зінич звав ся. Господи, що за вояк пишній з його вдав ся: а що вже гордовитий був, то й не сказати: правдешний Буковинчик. — Я, було, аж його бою ся, неначе якого офіцера, чи що. Такий то він був, отсей Зінич; і в очи му важко тобі подивитись.

А ми мали квартиру в одної удови. Славили, що колись то вона і богачка була, да на старости літах довелось збідніти. Слабовита була, — ув одно лежала. А діточок не було у неї, лиш одна дівчина, Марта звалась, молоденьке та плоховите собі, знай та співушечка в лісі. Як було глянеш в очиці її тихонькі та благонькі, або в личко бліде, замучене, то

тільки що не зомліє; така вже безталанночка собі була!

У вдови жили ми, як у своєї рідні. І хліб нам був оден, і сіль не ховав ніхто з перед нас. Сафат було і дров купить, (він мав, знаєте гроші, ще з дому) і скорому устарає, що треба. — Дуже бідну удову жалував. — А я вже і дров утну, і води внесу, і скрізь покутаю, як треба, щоб то, знаєте, на дівчину лекше. А вона, моя рибочка, було, аж плаче: “Чи отсе вас”, каже, “Бог з неба до нас, бідних, послав, чи що?”

Зразу ще, як ми там були на квартирі, то ходив оден молоденький Сербинчук, Янко звався; хороший парубок дуже. А що вже любила його наша тихонька Марта, то мабуть і в співанках нема так. Як го було одного вечера не видить, то і вечеряти не ме, і виплаче любі свої очинятка, аж нам її жалко стане. А они були заручені з собою, бо там, знаєте, така уже установа, що два або і три роки передом собі слово дають, а відтак аж побирають ся.

А Янко ходив що ходив, а далі і приостав ходити. Переказував, що вибираєсь за Дунай в купецтво. Нарешті вже і не прийшов. — Поїхав мабуть.

Одної днини йдемо ми від бефелю, аж чуємо: на нашій квартирі гомін. Прибігаємо, аж тут уже усі сусіди пораяють ся коло сердешної Марти, що вже мертва на полу лежить, мов та щебетюшечка убита. Ми зараз стали і питати, що отсе таке за лишенько подіялось, від коли ми з дому. А люде всі як раз нам і відповісти: “Янко, кажуть, відослав її перстень; висватав собі другу, багачку, — у Василя Карадіча, коли знаєте”.

“Чи так?” каже Сафат, а сам унурив соболі свої очи в землю. Нічого більш не казав.

Третьої днини поховали і Марту і стару, а самі пішли на иншу квартиру.

У дві неділі по тім гуки по селу. Карадіч дочку оддає, а Янко ходить з друзбами хата од хати, та збирає собі бояре, спрощує гості на весіля.

У вечер збираєсь і Сафат. “А ви куда отсе?” питаю.

“На весіля”, каже, — “іди принеси мині доброго вина ведро, та колач!” а сам кинув мині червінця.

Я побіг. Приходжу, а Зінича вже нема, пішов. — Що тут робити? думаю я собі. Беру вино, та біжу за ним. А у Карадіча ні крик та ні гавт на подвірю!

“А там що таке?” питаю людей.

“Сафат Зінич застрілив молодого”, уповідають.

Я закаменів. — “А деж він?” кажу. (Зінич отсе).

“Пішов сам до гарешту”, кажуть.

Убрали гарештанта в залізо, та оддали в ратуш. Осудили на сердешнього десять рік тяжкої неволі. Я провожав го аж за місто, да так ми уже жаль! — “Братіку, камрате мій дорогий та любий: чого ви отсе так марне пропадаєте?...”

“За правду, товаришу!” промовив, як у дзвін вдарив, а сам ні ся скривить.

Жовняр раз був.

ОПРИШОК

Оповіданє.

I.

Нас було двох у батька: Семен старший, та я, двома роками молодший. Дуже ми любились. Ходить мій братик на танець, хожу й я; та гуляємо як ті соколи межи соколами, землі під собою не чуємо. Усі нас люблять, усі кланяють ся, усі поважають. Сказано, багатирські сини!

Семен був парубок годний, тихий, розумний; було й малу дитину не оскорбить. Стариню поважає, шанує, товариство любить, за побратимом і в огонь скочить. Оттакого братика я отсе мав.

Я знов у свого брата не вдав ся: подуфалий, палкий — і Бога знати не хочу, не то що!... Не спостигне було хто слово неуважне до мене заговорити, я вже і скочу, як іскра, і вхоплюсь до ножа, і таке заведу, що ради ніхто не може дати. Не було такого парубка в селі, щоб я з него кров не пустив.

Семен було мене і полає, і виганьбить, а часом і за чуприну таки гаразд покрутить. Да батечко-ж ні чичирк, як-би отсе я хто знає як гарно справував ся. У їх таки така натура була: нікого в дому і словечком одним не зганьбити — ні нас, ні сестер, ні слуг. Да знали вони иншим способом як нам доїхать, коли хто з нас прогрішить. Прибавить ся, було, Семен на вечерницях, вони до його цілий день і слова говорити не будуть: ого — вже братик мій більше й не барив ся по ночі; сказав там хто яке надзвичайно слово в

хаті, вони вийдуть з хати, ще й дверми луснуть. От-так вони було нами поводять. Слухайте тільки, як з мене фудулію вигнали.

II.

Одної неділі бився я знов на базарі з одним урльоппником. Пустив з його кров, та прийшов обкрі-вавлений до дому. Батечко подивились тільки на мене, та й нічого.

На другий день встали ми з братом рано, пішли купатись, а він каже до мене:

“Не хороше ти отсе робиш, Іване; печалиш батька”.

“Або я сьому рад чи що?” — відфуркнувсь я на свого братика, — “да суферять не буду, щоб вражий син та чванився, що йому сільських парубків нема й на раз що бити!”

Аж тут батько з хати:

“Іване, сюда!”

Я зараз побіг.

“Кажіть!”

“Осідлай мені коня!”

Я шатнувся до стайні, осідлав духом коня, та й вивожу.

“Семене! а батько куди отсе їдуть?”

“Не знаю”, каже брат.

III.

Другої неділі батько вже дома були; прийшли ми з церкви, та й обідаєм. А батько кажуть:

“Ти, Іване, підеши давтра до Розтік, наймешся у старого Донди на піврік. Я вже з ним зговорив”.

Мати в плач, сестри в голос, братикови аж лож-

ка з рук упала, а я стою, мов причмилений. Неня зараз до батька:

“Чоловіче, а се що тобі Бог дав на розум, дїти собі прогнати з дому? Багато їх маєш, мабуть та не бізуєш (не в силі) годувати?!”

“Мовчи, стара”, промовили батько уважно, “ти собі пазь дівки, а парубками я сам маю орудовати. Знайте тільки, аби йому харч та шматя було на завтра”.

Другої днини й вирядив ся.

IV.

На підвечер став я у Розтоках. Село велике, пишне. Все сади, все сади, все горіхи волоські, та вишні, та черепні. По-через плоти понадвисала червона калина. Зпоміж садів видко побої пишні; серед села стоїть церков нова, велика — хрести золочені.

“А куди, легіню?” — питає молодичка пишна, кароока, біжа з кінвами по воду, та й стала.

“До старого Донди, коли би ласка справити”, — кажу я, та й став і собі.

“До Донди?” — скрикнула молодичка, та аж кінви випали її з рук; — “а отсе чого ви до Донди?” —

“У найми”, кажу.

“У найми? до такого опришка? Та нехай же вас Мати Божа заступає!...”

“Ви мене налякали, молодичко: що-ж бо то він, той Донда?”

“Та єретик на весь світ! Він вісім рік лиш в опришках був. Такий лютий, як гадина, ви там і три дні не будете!”

“Що-ж маю робити, молодичко? Рідного батька треба послухати... А де-ж він сидить, той ваш Дона-ла?”

“А он, бачите, той хутір великий: два горіхи перед самими вікнами, нові ворота”.

“Спасибі вам, молодичко; може колись зустрінемось”.

“Здорові будьте!” прощбетала молодичка, та й стрібнула в сутки (вузка вуличка). Я пішов далій.

V.

Хутір гарний, двори великі; комори, стайні, ко-лешні — усе під побоями, усе нові. В хаті вікна великі з кватирками. Вибігла дівчина зустрічати:

“Чи не з тої ріки, легіню? Може наймит?”

“Так є, панночко моя гречна” — кажу я, а тут так і задивився на вроду її прекрасну та на стан її препишний! Уся в рантухах, да у намистах золотих!...

Увела мене в хату: світлиця аж сияє! Молоді служечки та вірні слуги вештаються то сюди, то туди — усі тихо, усі без гомону, щоб навіть і голосу їх не чути, а за столом сидить собі чоловік великий та плечистий. Сидить собі, та люльку курить, а сам такий черлений, як кат; рудий вус аж по за уха закрутив. Я поклонився та й стою.

“Ти Коровайничів?” гукнув.

“Так”, кажу.

“Ти станеш у мене на службу; я вже з твоїм старим зговорив...”

“Нічого”, кажу.

“Але я чув, що ти любиш бити ся?... Небоже!”

та й справив на свою нагайку дротяну, що мабуть в два сяжні жандарські. Мене неначе фебра потрясла.

Мій ґазда ухопив кріс на плечі, та вийшов з хати, мабуть на польованє, а донці звелїв, аби мені розказала, що я маю до роботи.

VI.

Дівчина розказала мені, що треба, та й дала підвечіркувать, а сама сіла собі з якимсь шитячком у віконця, да так уже приязно шиє! Дивлюсь, а се ширинька тонка — тонесенька. Що шовком закине, так зараз золотом і обведе. А я як був дурний, так зараз кажу:

“Панночко-лебідочко, кому ви отсе таку шири-
нечку препишну шиєте? Мабуть...”

“Да я отсе братикови”, каже вона зачервонів-
шись, “оттам за рікою”. Та й глянула у віконце. Аж
тут і мій ґазда на подвіря; вона шитячко в скриню!

VII.

По вечері звелїв мені ґазда в саду спати, щоб
садовини пантрувать; от і пішов я у сад.

Нічка була тиха, та зорешлива, та тепла. Мі-
сяць розсиаєть ся над високими нашими горами,
легіні щебечуть на сопілках, а дівчата приспівують
по вишниках. Господи, як обгорнуть мене жалі та
туга велика! Стала перед моєю душею і мати з по-
глядом її тихим та святим, і сестрички мої щирі і
братик мій золотий... І забанував я на батечка сво-
го... Піду — думаю собі — до Черемошу глибокого,
да втоплюсь... А той Черемош зараз таки коло ху-
тора, так і шумить, так і гуде!

Вийшов над Черемош, сїв собі на березі, сижу

та думаю; — аж тут — плюсь! — човен з того боку плаве. Я сховав ся за вербою.

Приплив. Бачу — се парубок, хороший, молоденький, як мальований!

Прибав човенце до берега, а сам у сад, неначе метелик перелетів. А вона до його вже й рученятка простягла, дожидала. Місяць світить, а я слухаю.

VIII.

“Не плач душко, моє серденько!” став він голубити, “я думаю, що ти мені рада, а ти в-одно плачеш, кільки я прийду... Скажи; може вже не приходити? може собі красшого найшла?... Я бідний...”

“Василю, Василю!” та й зомліла сердешна дівчина.

“А чого-ж бо ти плачеш, моя рибочко?” питає легінь, та й заплакав і собі.

“Відай нам не судилось в купі жити”, промовила дівчина не за малу хвилю. — “Джімер хоче свати слати, а батько віддасть, я знаю: він багач!”

“А ти гадаєш іти за його?” спитав легінь.

“Я втоплюсь”, каже дівчина.

“Того не роби, рибочко, а корись твому батькові: він розумний, та за його головою будеш щаслива”.

“А ти, мій друже?”

“Я вернусь у військо, мені все одно... Без тебе мені світ увезде однакий, увезде чорний, як туман”.

“Боже, Боже!” заплакала дівчина: “чому ми такі нещасливі?”

“Ба я”, каже легінь.

Обоє — думаю я собі.

Як стали зорі погасати, вони розійшлись.

IX.

Одної неділі сидимо ми собі, аж тут і старости на подвіря. Моя панночка побіліла, як стіна; старий дивить ся, та вуса гладить.

“А від кого?” гукнув ґазда на старости, що аж стіни дзвенькнули. Вони сердешні тільки трясуть ся та кланяють ся:

“Від Андрія Джімеря до вашої милости, коли би ласка”.

“Скажіть Джімереві, що нехай свого сина віддасть у больницу, а не чужим дітям світ ним путати. На тім світі, хто зна, як буде, а сей треба шанувати”.

“Спасибі і за се”, кажуть старости, та й забрались потихоньки з хати, бо з моїм ґаздою не добре переливатись. А панночка, як стояла, так старому в ноги:

“Спасибі вам батечку, що мене не втопили!”

“Да й так тобі не сидіти дівкою”, каже старий, “я вже яв ослабати, та рад би зятя в хату, щоб на мене легше, та щоб з за життя видіти, як моє добро уживати меть ся. Ти знаєш, дочко, я багатир; можеш собі вибрати і пана, і попа, кого хочеш”.

“Не хочу я, батечку, ні пана, ні попа”.

“А кого-ж? запитав старий грізно.

Дівчина почервоніла, мовчить, тільки трусить ся.

“Не мни багато ханьки, а скажи, що хочеш Василя Зарічука, та й годі! Ти думаєш, дурна, що я нічого не знаю? що я не чув, як ви що ночі охали та слинились у саду?... Що за розумні голови обібрались мені, старого опришка мудрувать!... Іване!” до мене отсе, “рушай на той бік: Василь Зарічук нехай

мені в сей час до мене ставить ся. А вай твому світу, як йому півсловечком писнеш, що тут говорилось! Розумієш?...”

“Розумію, татку!”

“Махай же!”

X.

Провожу я Василя; він сердешний, смутний, неспокійний. Тільки на двері, а старий як не гримне:

“Хто сеї ночі говорив з моєю дочкою у саду?”

Мовчить.

Господи, як ухопить старий свою нагайку дротяну, як стане мого пана Василя періщити та періщити!

“А не ходи”, каже, “ночами та закутками, як той злодій, але йди в хату, коли хочеш дівку взяти!”

“Даруйте життя!” верещить Василь на увесь світ, “вже більше не буду, їй Богу не буду! гвалту!... гину!... умираю!... вайльо!...”

“А сякий-такий сину! знай як старого опришка мудрувать! Тепер же рушай собі домів, а завтра рано приходи з старостами. Чуєш?”

“Чую”, каже Василь, і сам не знає, як йому дієть ся. Тут дротяна нагайка, а тут каже свати сла-ти. Я тільки стою та смію ся. Аж старий ні з сього, ні з того, та до мене:

“А ти, паничу, де сеї ночі ночував?”

“У саду; а де-ж би?”

“Та не чув, як отсі двоє нявкали цілу ніч під вишнею?”

“Чому-ж би не чув?... чув!”

“А мені не треба було нічого казати? Так ти мені служиш?!...”

Господи, як стане й мене цідити тою анахтемською нагайкою! Був би душу вигнав, як би не панночка та не Василь.

“А болять?” питає мене старий по годі.

“Болять!” кажу.

“А дуже?”

“Дуже!”

“А як ти других бив, то не боліло?”

“Не буду вже!” кажу.

“Тепер же збирай ся та рушай собі домів. А татови та нені скажи, щоб за чотири неділі приходили до мене на весіля! Розумієш?”

“Розумію!”

“А ти будеш Василеви за дружбу! Розумієш?”

“Розумію!”

“Рушай!”

ВИДАНЯ ПРОСВІТНОЇ КОМІСІЇ РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

1. Проф. Михайло Грушевський:

ПРО СТАРІ ЧАСИ НА УКРАЇНІ

Коротка історія України в 38 образках і мапою України. 144 сторін друку. ЦІНА 40 ЦТ.

2. Володимир Винниченко:

БІЛЯ МАШИНИ

Оповідане з робітничого життя на російській Україні. — ЦІНА 10 Ц.

3. **ЗАБОРОНА УКРАЇНСЬКОГО
СЛОВА В РОСІЇ**

Реферат петербурської академії наук в справі знесення заборони українського слова, з додатком "Історичної записки" К. А. Вовенського і вступним словом проф. М. Грушевського. — ЦІНА 25 ЦТ.

4. Михайло Яцків:

ЖОВНІРСЬКІ ОПОВІДАНЯ

Образки з життя в касарнях австрійської армії — могутній протест проти мілітаризму. ЦІНА 20 ЦТ.

5. Максим Горький:

РУССКИЙ ЦАРЬ

Гостина російського журналіста у царя Миколи. Переклав з великоруської мови Омелян Ревюк. — ЦІНА 5 ЦТ.